

آبونه شرائطی : هر پر ایچون
سنه لکی (۴۰۰) الی ایللی
(۲۲۵) ممالک اجنبیه ایچون
سنه لکی (۴۰۰) ، آلتی آیللی
(۲۵۰) غروشدور.

نسخه سی ۷,۵ غروشدور .
سنه لکی ۵۲ عدددر .

اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خائنده

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلكه موافق آثار مع المنونیه
بول اولنور . درج ایدله ی
یازیلر اعاده اولماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد ماکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

الشیخ الاسلام

میر ۱۳۳۰

آدینه سی تبیه یلنده ایریجه
غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضاری واضح
واوقوناقلی اولسی و آبونه
صره نومروسی محتوی
بولونسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرس لرینک
فرانسجه یازلسی رجا اولنور.

باره کوندردلیکی زمان نهیه
دائر اولدینی بیلدیرلسی
رجا اولنور

جلد ۲۴

۲ تشرین اول ۱۳۴۰

* پنجشنبه *

۳ ربیع الاول ۱۳۴۳

عدد ۶۱۹

اسلامیت « قرون وسطائی » میر ؟!

عصر یلرمزده عامیانه برطرز استدلال کوریورز : اسلامیتک
قرون وسطائیلکنی احکامک، بوعصرده قیمت عملیه سی قالمادیغنه دلیل
اوله رق ایلری سورییورلر . بوترز استدلال علمی برطریق استدلال
دکدر . هر هانکی بر قانونک عصریلکی قابلیت تطبیقیه یی حائر اولدیغنه
دلیل اتخاذا ایدیلهمیه جکی کی ، قرون وسطائیلکی ده قیمت عملیه سی
قالمادیغنه علمی بر برهان اومالاز . بوکون وضع اولنان قانونلر میاننده ،
بوکونک احتیاجاتنه کافی کلامیه جک برچوق قانونلره تصادف ایدیلهمیه .
جکی کی ، بوکونکی قانونلردن ده ازیاده قابلیت تطبیقیه یی حائر دونکی
قانونلره تصادف ایدیلهمیه جکی ده شبهه سزدر .

هر هانکی بر قانونک قیمت عملیه سی قالمادیغنی ، قابلیت تطبیقیه یی حائر
بولمادیغنی ا کلاویه بیلیمک ایچون او قانونک احکامیه ، علاقه دار بولندینی
حادثاتی قارشیلادیرمق ، آره لرند علم ، تجربی درین مقایسه لراجرا
ایتمک ضرورتی واردر . بونی یاپاییلمک ایچون ده نفوذ نظره ، وقوفه
وبونلره علاوه انصافه احتیاج واردر . احکام اسلامیه نک بوعصرده
قیمت عملیه سی قالمادیغنی اورنایه آتالردر اساسات اسلامیه نک نلردن
عبارت بولندیغنی بیللره راست کلامیورز . آنک ایچون ، برقسمنک
دعوالری ده ، دلیللری ده صرف حسیدر . دیگر برقسمنک دعوا
ودلیللری ده مسموطانه مستنددر . اوچنجی برقسم دهاواردرکه ، بونلر
غریبه ، اسلامیت علیهنه اوله رق یازلمش بولنان غرضکارانه اثرلری
اوقومش اولانلردر . بونلر احکام اسلامیه نک قیمت عملیه سی

قالمادیغنی ایلری سورنلرک اک عالم لیدر . غریبه ، اسلامیتک لهنده
اوله رق یازلمش اثرلرده واردر ، فقط ، اوللری اوقومامش لردر .
کندیسنک دکلمه بیلله ، منسوب بولندیغنی هیئت اجتماعیه نک احکام
دینه سی نامنه هیچ رشی بیلیمه مک و بیلدیکنی ده اوهیئت اجتماعیه دن
خارج و اونک ملیتی ، موجودیتی کی ، دیانتده دشمن کیمسه لرک
اثرلردن اوکرنمک ، صوکره ، اویانجی منبعلردن ایدیندیکی یالان ،
یا کاش معلوماتی احکام اسلامیه نک قیمت عملیه سی قالمادیغنی دعواسنه
دلیل اوله رق قوللانمق بزم عصر یلرمزده مخصوص برحال و کیفیتدر .
سائر ملتلرده بویله دعوا جیلره ، بویله عصر یلره یاپک آرتصادف ایدیلهمیه
ویاخود هیچ تصادف ایدیلهمیه .

احکام اسلامیه یه ایشته بووقوفسزلقلیدرکه قرون وسطائیلکی
اونلره پک کسکین برسلاح ویاخود پک قوتلی بردلیل تلقی ایتدیریورلر .
محترم دعوا جیلر ، عزیز عصر یلر عجباً دوشونم یورلرمی که ، قرون
وسطائیلک ، یالکیز قرون وسطائیلک دکل ، قرون اولائیلک ، حق
ادوار ماقبل تاریخیلک بیلله هرشیئی قیمتدن دوشورمکده عامل مؤثر
اوله ماز . نه قدار نورلر ، ضیالر وارکه ، تاریخ خلقتندبری بشریتی
تنویر ایدیور ، نه قدار آلتون کوش معدنلری ، جوهر واینجی
منبعلری وارکه کائناتک مبدأ تکویندن بری قیمتی ضایع ایتیمور ،
رغبتی ، فیاتی عصردن عصره یوکسه لیور ، آرتیور . خلقت بشرله
توأم نه قدار فضیلتلر واردرکه نهایت دنیا یه قدار قیمتدن دوشمه لری
احتمالی یوقدر . بلکه اونلرکده قیمتلری قالمادیغنی ادعا ایدنلر بولنور ،
فقط ، دعوی بشقه ، دعوائی قازانمق بشقه در .

احکام اسلامیه ده ، هیچ بروقت و هیچ برعصرده قیمتدن دوشمه یه جک

بر نور سہاوی ، بر ضیای الہی ، بر عمارت حکمت ، بر منبع در و کھردر . قرون وسطائیلکی اونی ہیچ بر عصرده قیمت عملیہ سندن دوشورده من . اونی قیمت عملیہ سندن دوشورده جک ، اساساتک حادثانہ توافق ایتہ مسی ، احتیاجانہ کافی کلمہ سیدر . بویله بر نقیصہ ایسہ ، بشری قانونلر حقندہ قابل تصوردر ، بر قانون سہاوی اولان اساسات اسلامیہ : حادثانہ توافق ایتہ مک ، احتیاجانہ کافی کلمہ مک نقیصہ بی قابل ملاحظہ دکادر . بشر ، حالی بیلہ من ، استقبالی کورہ من ، حادثاتی احاطہ ایدہ من ، حادثات ایله احکام قانونیہ آرہ سندن کی آہنک و مناسبتلری اکلاہ من ، آنک ایچون دہ وضع ایتدیکی قانونلر حادثانہ تطابق ، احتیاجانہ توافق ایدہ من . قانون اسلام حقندہ بوملاحظہ وارد دکادر ؛ چونکہ نہ فکر الوہیتلہ ، نہ فکرنیبتلہ قابل تألیف اولاماز . اسلامیتک سہاوی بر قانون اولدیفنی قبول ایتک او قانوندہ حادثانہ تطابق ایتہ مک ، احتیاجانہ کافی کلمہ مک نقیصہ بی بولہ جغنی خاطرہ کتیرمکہ منسافیدر . بزم کورہ جکمز نقیصہ لر نفوذ نظر منک قیصہ اغندن ، ایشک ظواہرینہ باقاراق حکم و یریشمزدن ، مسئلہ لدنیانہ وقوف پیدا ایدہ مہ مژدن ، منفعتی مضرت و مضرتی منفعت شکندہ کورہ مہ مژدن متولددر . علوم و فنون انکشاف ایتزدن اول ، حکمتسز ، نفع بشرہ مغایر ظن ایدیلن بر جوق احکام اسلامیہ نک علوم و فنونک ارشاداتی ایله محض حکمت و نفع بشرہ پک موافق اولدیفنی ا کلاشیلمشدر . ہیچ شہہ ایتیورزکہ علوم و فنون دہا زیادہ انکشاف ایتدیکہ ، ارباب فنک تحری حقیقت اوضرنده کی مساعیسی دہا زیادہ ایلریلہ دیکہ ، ہر حکم اسلامی نک محض حکمت ، محض نعمت اولدیفنی دہا زیادہ ا کلاشیلہ جقدر . اکر ، احکام اسلامیہ دہ ا کلاشیلماہ جق بر حکمت قالہ جق ایسہ ، بوکا ، علوم و فنونک لزومی درجہ دہ انکشاف ایتہ مسی سبب اولہ جقدر .

قانون اسلامک اساسات سہاویہ سندن دکل دہ ، او اساسلردن استنباط ایدیلن احکام فقہیہ دہ حادثانہ توافق ایتہ مک ، احتیاجانہ او یغون کلمہ مک نقیصہ سی بولہ بیلیر . فقط ، عین اساسات سہاویہ دن یکی حکملر چیقارمق ، تازہ دستورلر استنباط ایتک قابولری دائما آچیدر . مع هذا بز ؛ اسلامیتک سہاویلکفی سیر اتخاذ ایدہ رک نہ اساسات سہاویہ سندن ، نہ دہ فروعات اجتہادیہ سندن مناقشہ ایدلہ مسی ایستہ میورز . بز ، ایستہ یورزکہ عصریلر من احکام اسلامیہ یالکزہ قرون وسطائی اساسلر ، دیوب کچمہ سینلر ؛ قرون وسطائی اساسلر دیدکری احکام اسلامیہ یی حادثات ایله قارشیلشدیر سینلر ، علمی دلیللر ایله حادثانہ توافق ایتہ دیکفی ، احتیاجانہ کافی کلمہ دیکفی ہر کسک کوزی او کندنہ ایضاح و اثبات ایتسینلر . دعوایی قازانہ بیلیرلر سہ مغلوبیت محجوبیتنی اوزر منہ آلق بزہ دوشور . بویله یاپیلمدیکہ قرون وسطائیلکک احکام اسلامیہ یی قیمت عملیہ دن دوشوردیکنہ اینانہ میہ جغز .

پوستہ کی صایمقلہ مشغول اولہ جق زمانہ یوقدر ، دینہ بیلیر . فقط ، اوروپا و آمریکا پوستہ کیلرینی صایمق کندی تکیہ منک پوستہ کیلرینی صایمقندن دہا کفتملی اولور و دہا اوزون سورہر . بز نہ دیرسہک دیہلم ، عصریلر منک بویله علمی بر طرز استدلال طریق طوتہ میہ جقاری ، تحری حقیقت کلفتی اوزرلرینہ آلامیہ جقاری بیلدیکمز ایچون «قرون وسطائی اساسلر ، کبی غیر علمی و بلکہ دہ حسی بر جواب ایله مقابلہ ایدہ جککربنہ قانع بولندیفمز ایچون «قرون وسطائی اساسلر ، دیدکری و احتیاجات عصریہ موافق کورہ دیدکری احکام اسلامیہ نک خطوط عمومیہ سنی بورادہ ترسیم ایتک ایستہ یورز . اداری ساحہ دہ اسلامیتک تعقیب ایتدیکی خط حرکت ، حکومتجیلکدر . حکومتسزلکی ، قانونسزلکی ، فوضوبی ، کوجہ لک و عشیرت حیاتی اسلامیت خارج از مدیت تلقی ایدر . حکومتجیلکدہ استبدادی ، خود بخود اداره امور ایتہ یی مشروع طانیاز . اونک بکندیکی شکل اداره آرای عمومیہ استساد ایدن بر شکل اداره در . اسلامیت حکومتجیلکدہ غیر مسئول کیمسہ قبول ایتز . جماعتک سوء اداره ایدلہ سندن رئیس جماعتی مسئول طوتار . اسلامیتک بو نقطہ نظری عصر حاضرک غیر مسئول رئیس حکومتلر قبول ایتہ سندن دہا زیادہ شایان اتباعدر . عصری ملتدہ کوندن کونہ اسلامیتک بو نقطہ نظری قبولہ طوغرو یورومکدہ در . اسلامیت سیاست خارجیہ دہ دشمن ماتلرہ قارشی دائما متیغظ بولنماہی ، احتیاطکارطاورانماہی ، حیلہ لرینہ خدعہ لرینہ آلدانماہی اونلرک قوہ عسکریہ لرینہ قائل قوہ عسکریہ بولندیرماہی امر ایدر . عصر حاضر دہ بولوماسیسی دہ بوشکلدہ تجلی ایتکدہ دکل در ؛ اسلامیت رؤسای حکومتی اہالی بہ عدل و رأفتلہ معاملہ ایتہ یہ مجبور طوتار . بوکامقابل ، اہالی بہ دہ حکومتک عادلہ امرلرینہ ، نہیلرینہ ، قانونلرینہ ، نظاملرینہ اطاعت ایتک مجبوریتنی تحمیل ایدر . عادل بر حکومتک قانونلرینہ مخالفی شقاوت ماہیتدہ کورور . عصر حاضرک متمدن ملتلی ، دولتری دہ مناسبات متقابلہ لرینی بویولہ تنظیم ایتکدہ دکل در ؛ اسلامیت حکومت اسلامیہ نک استقلالدن محروم قالماسی ، بشقہ دوللرک تحت اسارتہ کیرمہ سنی کندیسی ایچون اک بویوک بر تہلکہ تاقی ایدر . آنک ایچون حکومت اسلامیہ یی دائما حاکم و غالب بر موقعدہ کورمک ایستر . عصریلک نامنہ بزم ایستہ دیکمز دہ بود کیدر ؛ اسلامیت انسانیت ایله حریتی توأم طوتار . نائل حریت اولمایان کیمسہ لری بیع و شرایہ تابع امتہ واشیا درکسہ تنزیل ایدر ، تصرفات قولہ و فعلیہ لرینی نظر اعتبارہ آلماز ، بندہ لکی ، کولہ لکی آنجق جزا اولہرق ، اونلرہ لایق کورور . تعمیر دیکرلہ اسارتی بر جریمہ مقابل و یریلہ جک جزا ماہیتدہ تاقی ایدر . عصر حاضرک اک رائج عمدہ لرندن بری دہ ایشتہ بوحریت دکل در ؛ توزیع حقوق ساحہ سندن اسلامیتک اس

میزانی عدالت مطلقه در بر ساعتك عدالتی اوزون سنه لرك عبادت لرندن
دها مقبول بر عبادت ، دها خیرلی بر تعبد عد ایدر . ملتلك آنحق
عدالتله پایدار اوله بیله جکلیری سویله ؛ بر جوق ملتلك ظلم یوزندن
منقرض اولدقلری خبر ویریر . عصر حاضرک مقتونیت کوستردکی
فقط بر درلو تأمیننه موفق اوله مدینی عمده لرندن دیگر بری ده ایشته بوعدالت
دکلی در؟ اسلامیت حقوق ساحه سنده هیچ بر کیمسه حائز رجحان بر
موقع ویرمز . اونک نظرنده بر چوبان ایله بر عالمک ، برزنکینک ، بر
صاحب جاه و موقعک هیچ فرقی یوقدر . رجحان یالکیز علم و کمال
ایله ، زهد و اتقا ایله ، مزیت و فضیلت ذاتیه ایله در . عصر حاضرک
دائما ایلری سوردیکی ، فقط ، بر درلو تأسیس ایدر مدیکی عمده لرندن
اوچنجیسیده ایشته بو مسارات عمده سی دکلی در ؟ اسلامیت هرکسه
معاملاتنده مستقیم اولماسی امری ویریور وبالذات حضرت محمد « بو
استقامت امری بی قوجادی » بیوریور ، یعنی استقامت بودرجه قیمت
واهمیت بخش ایدیور . عصر حاضرک پک زیاده محتاج بولندینی ، فقط
بر درلو کوسترد مدیکی بر فضیلت ده ایشته بو استقامت کیفیتی دکلی در ؟
اسلامیت هیئت اجتماعی حسابیه در عهده ایدیلن وظیفه لری « امانه لاه » تاقی
ایتدیریر و اونلرك حسن صورتله ایفالرینی طاعنلرك چکمه جکی درجه ده
نازک و آغیر بر یوک ماهیتنده کوستریر ؛ تعبیر دیگرله وظائف عمومیه نك
کمان جدیت و استقامتله ایفا اولماسنه اعظمی بر اهمیت ویریر . اسلامیت
مساعی ساحه سنده تقدیم اعمال مسلکینی تعقیب ایدر . هرکسه استعداد
و اختصاصیه کوره وظیفه ویریر و هرکسی وظیفه سنه کوره تجزیه
و یا خود تلطفیه مستحق کورور . نظر اسلامده وظیفه ایله مسئولیت
توأمدر . اسلامیت قضا وظیفه سنه او درجه اعتنا کوستریر که او
وظیفه یی در عهده ایتک ایچون وقوع بولان طاب و مراجه تلری احتراصله
شائبه دار عد ایدرک قضا و حاکمیت صندالیه سی اوله کیمسه لرندن
اسیرکدر . او وظیفه یی آنحق کندیسک آریوب بوله جنی اهل ، امین ،
مستغنی کیمسه لره ویریر . اسلامیت اظهار حق ایچون بالاخیار کیدوب
ادای شهادتده بولنمای عبادت و او وظیفه یی ایفادن امتناعی معصیت تاقی
ایدر .

قرون وسطائی عد اولنان ایشته بوکی عمومی ومدنی اساسلرك
هیچ بر عصرده قیمت عملیه لری ضایع اولمایه جنی قناعتده یز . عصریلرك
بتون قباحتلری اسلامیتک بوکی اساسلرن غافل بولمالیدر . یوقسه ،
بونلرك یالکیز قرون وسطایک دکل ، بکرمنجی عصرک ، بکرمنجی
عصری تعقیب ایدر جک اولان عصرلرك اساسات مدنیه سندن بولندقلری
اعتراف ایتک انصافی کوسترد جکلرنده متردد دکلز . اساسات عمومی
حقنده بو صورتله انفق حاصل اولدقدن صوکره اختلاف نظر یالکیز
او اساسلرك و او اساسلردن مستنبط قواعد فرعیه نك حادثات عمومی

و خصوصیه طرز تطبیقلرنده اصابت بولنوب بولمادینی نقطه سنه منحصر
قالیر . بز اوقناعتده یز که اسلامیتک کوستردیکی طرز تطبیقلر قطعی بر
اصابتی حائزدر ؛ اودرجه ده که بشقه دورلو طرز تطبیقلر حقیقتدن عدول
وانحراف اولور . بوقناعتنك یا کلش اولدینی علمی طریقلر ایله ایضاح
و اثبات ایدیلیرسه حقیقی قبول ایتیمی قناعتنره صادق قالمایه ترجیح ایدر .
اسلامیتک قرون وسطائییلکینی قیمت عملیه سی قالمادیغنه دلیل
کوسترمک طوغری اولمادینی کی ، صوکه عصرلرده اقوام اسلامیه ده
کورولمایه باشلایلان او یوشوقانی ، طونوقانی اسلامیتک تأثیراته عطف
ایتمکده طوغری دکادر . بونک طوغری اولمادینی اسلامیتک او
بکنیلیمه یز قرون وسطاده بشریته نفخ ایتیش بولندینی احیاکار روح
عمومی ایله ثابتدر . بوتون شرق و غرب مؤرخلرینک شهادتله اثبات
ایدیه بیلیر که قرون وسطاده ، اسلامیت امداده یتیشمزدن مقدم ،
اوروپا ، آفریقا ، آسیا اقوامی جهل و وحشتک قاهر ضربه لری آلتنده
آزلیوردی . بالخاصه عربلرده مدنی بر حیات اثری کوریلیر ، یوردی .
شمس اسلامیتک طلوعی اولا عربلری نورلره غرق ایتدی ، اونلری
مدنی بر حیاته صوقدی . قبل الاسلام الک جاهل واک وحشی بر قوم
اولان عربلر بعد الاسلام بشریته علم و مدنیت استاذی اولدیلر .
اونلریض اسلام ایله مترقی بولندقلری زمان اوروپاده دره بکلت اداره سی
واردی . بو اداره وحشیانه ، صرف حرب اوزرینه ایدی . خریستیانلرك
اک بیوک آدملری جاهل بر طاقیم راهلردی . عربلرده ایسه علم و فن
ایلرله مشدی . شام ، بغداد و اسکندریه عرب علومک مرکز لری
ایدی . بالخاصه بغدادده کی اسلام دارالفنونی خرسیتیان طلبه ایله طولاردی .
علم و فن تحصیلی ایچون ، اوروپا عرب دارالفنونلرینه فوج ، فوج
طلبه کوندیریوردی . مسلمان عربلر هیچ بر اثر تعصب کوسترمکسزین
یونان قدیم اثرلرینی ترجمه ایتدی . خرسیتیانلر بو اثرلری اوقودیلر ،
عربیجه یی اوکرنیلر . ازمنه قدیمه ادبیاتنه ، فلسفه سنه واقف اولدیلر .
موسیو لیری دیور که : « عربلری تاریخدن چقاریکیز ؛ دورانتباهک
اوروپاده برقاج عصر کريله دیکینی کوزورسکیز » .

خلاصه اسلام مدنیتک اوروپا مدنیتنه چوق تأثیری اولدی . اسلام
مدنیتی اوروپا مدنیتنه علمی و اخلاقی تأثیرلر یادی . علم و فن اوروپایه
مسلمانلر واسطه سیله یایلدی . اسپانیاده اندلس امویه دولنک تأسیسی
اوروپایی احیا ایتدی . مسلمانلرك بوتون علمی اوروپایه بو طریق ایله
طاغیلدی . مسلمانلر ، بوتون خرسیتیانلری علم و فن حاکمیتی آلتنده
یاشاندیلر . بو حاکمیت اوروپاده آتی عصر سوردی .

بکنیمه دیکمز ایشته او قرون وسطا ، ایشته او اسلامیت تربیه سی
اوروپایی مسلمان حاکمیتی آلتنده بولندیردی . بکنیمه دیکمز بکرمنجی
عصر ، ملی تربیه ایسه مسلمانلری اوروپا حاکمیتی آلتنده بولندیریور .

مسلمانانق تورکری ده احیا ایتدی. اونلری ده مدنی برحیانه صوقدی. اونلری اک شوکتلی بردولته نائل ایتدی، او سایه ده اوروپاده، افریقاده، آسیاده حاکم بر موقعه یولندیردی. بشریتی، موتا احیا ایدرجه سنه جانلاندیران اسلامیت، روحی اویوشوقلق، طونوقلق، انحطاط و تدنی عاملی اولاماز. اویوشوقلق، طونوقلق، انحطاط و تدنی عامللرینی اوروحدن اوزاقلاشمه مزده آرامق هم تاریخه، هم ده انصافه موافق اولور ظننده یز.

بی عقیف

بالکز عقل کافیمیر؟

انسانک مابه التمایزی اولان عقل قانون الهی یعنی دین ایله مقید و مؤید اولدجه قالب انچه کیدر.. هیچ بر شینه یاراماز. انسانلری بر رابطه و ضابطه آله انان بوقوت بهمه حال اساسلرینی سماری بر منبعدن المغه، بواساسلری رهبر حرکات اتخاذ ایتکه مجبوردر.

فی الحقیقه مادیات ساحه سنده دولاشانلر، عمرلرینی او ساحه ده کی فعالیتلره حصر ایدنلر بو سوزه قارشى خنده استخفاف واستهزا ایله مقابله ایدرلر، بومقابله لرنده بر درجه یه قدر معذورده اولورلر. زیرا قنون مثبت ایله اوغراشمق، و اونلرک دلائله هر شعبه ده هر کون دورلو دورلو موفقیاته نائل اولمق، هیچ شبه یوق که نه توراتک، نه انجیلک حتی نه ده قرآن عظیم الشانک معاوتته وابسته دکلدرد. بدیهیات اولیه دن اولان بومسئله ایچون مناقشه قابوسی مسدوددر. فقط عجباً انسانیت بونکله بیترمی، انسانلر بالکز بوموفقیات ایله انسان اولورمی؟ دائماً مناقشه و بوتون ملتک اجلا فی دکل، اعظمی طرفندن حلنه وقف حیات ایدیلن وایدلنکده اولان مسئله بودر.

دریدنا و طلریا پیلر، شمند و فرلر، طیاره لرایجاد ایدیلر، تحت البحر لر وجوده کتیریلر. بر اوردوی بر دقیقه ده عدم آباده کوندره جک واسطه لر، سلاحلر میدانله کلیر. فقط حقیقی انسانیت بومیدر؟ انسانلر بونلری یا بمقله حقیقه انسان اولمش اولورلر می ۱ بونلرک کافه سی بشر ایچون عالم مادیانده مقدور اولان تصرفاتک نتایج فعلیه سیدر. ماده یی، ماده نک تابع اولدینی قوانینی اصول مخصوصه سی موجبجه تعمیق و تدقیق ایله بوغایه لر و وصول هر زمان ایچون ممکندر. نیته کیم ممکن اولدینی ده کوریلور.

فقط بشرک تصرفات عقلیه سیله وجوده کان یوقاریکی شیلرله اونلرک امثالی انسانیت حقیقه ده مندیج و اونکله قائم اولان معالردن هیچ برینی افاده ایتمز واید مز. دکل محیر العقول اولان بواختراعات، حتی بواختراعات، کندیسنه نسبتله لاشی کی قالان عالم طبیعت بیله فضاسیله ییلدیزلریله، کونشیه، آییه، ارضی، ارضه کی موایدی، خلاصه بوتون

عظمت واحتشامیه بزه هیچ برشی اوکرتمز ۱ نامتناهی برفضا، لایعد ولا یحصی اجرام، دائمی بر حرکت، دائمی بر فعالیت دائمی براستحاله، دائمی بر کون، دائمی بر فساد ۱ ۱ کرهیچ بریردن برسس کلمه ایدی و بعظمت واحتشامک صاحبی بزم طبیعتزه، ادرا کمزه ملایم بر واسطه ایله بزی کندی وارلغندن خبردار ایتماش، کندی وارلغه قارشى مکلف اولدیفمز و ظائفی بیلدیرمه مش اولسه ایدی، عجباً طبیعتک هر دقیقه نظر حیرتمز اوکنده تجلی و تجدد ایدن عظمتی، دارات واحتشامی «انسانیت» دینلن مفهوم عالی نقطه نظرندن عقل ایچون بر معنای صحیح افاده ایدرمی ایدی؟

۱ کر تعلیم الهی اولماش یعنی جناب حق کندی وارلغنی انبای ذیشانیه بزه بیلدیرمه مش اولسه ایدی، عجباً بشریت کندی تعلیل واستقرا سیله اللهک وارلغندن خبردار اوله بیلیرمی ایدی، داهاد و غروسی الله فکرنی ذهننده بوله بیلیرمی ایدی؟

فی الحقیقه عصر لر دنبری میلیونلرجه قافالر تفکر و تأمل وادیسنده ینلرینی خیر بالایوب وجود باری حقنده دوشرو یا کلش بر فکر حاصل ایدورلر. عالم ایچون بر یا خود متعدد خالق و صانع اولدیفنی تصدیق و بوتصدیق لرینک منشأ اولان ادله عقلیه یی تصنیف ایلورلر. امکان، عات غائی، حدوث عالم فلان کی دلیللر هپ بو تصدیقک منشائی تأیید ایچون وضع ایدلشدرد.

مثلاً اون آلتنجی عصرده اوروپاده ظهور ایدن بویوک بر قافا، «ده قارت» جناب حقک وارلغنی وجود ا کمل نظریه سیله اثبات مقصدیه دیورکه: «بن وارم، چونکه دوشونیورم. فقط دوشوندیکم ائنده کندیمی شبه دن، خطادن قورتارامیورم. شو حالده غیر مکمل بر موجودم. غیر مکمل اولدیفم جهته کندی وجودمک علی اوله جق قدر مستقل دکلم. زیرا بن کندی وجودمک علی اولایدم، کندی کالمکده علی اولور ایدم. دوشورون دوشویه موجود اولمقلغمه بر مانع اولدینی کی دوشورون دوشویه مکمل اولمقلغمه ده هیچ بر مانع اولماز ایدی. تصور ایلکده اولدیفم کاللرک کافه سی کندمده وجوده کتیر ایدم. حال بوکه امر بر عکسدر بنابرین بنم وجودم بدن باشقه بر مؤثرک وجودینی استلزام ایدن بر اثردر. بومؤثره کلنجه اوده کرک کندیمی، کرک موجودات سائر ایچون کافی و باشقه بر علتک تأثیرندن مستغنی اولان وجود ا کمل یعنی جناب حقدر، جناب حق بر وجود اکملدر. بنده موجودم اوله ایسه او وجود ا کملده موجوددر.

ایشته «ده قارت» ک بولدینی وجود ا کمل دلیلک خلاصه سی شودر.

فقط امین اولمی که کرک «ده قارت» ک کرک باشقه عالم وفلسوفلرک اثبات واجب مقصدیه اورته یه قویمش اولدقلری دلیللرک کافه سنده